

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

1898

Ny följd ⇨ I årg.

Häft. 6

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR

SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

ORGAN FÖR

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET,
FÖRENINGEN FÖR VÄLGÖRENHETENS ORDNANDE
OCH FÖRENINGEN HANDARBETETS VÄNNER

REDAKTÖR: *LOTTEN DAHLGREN*

⇨ INNEHÅLL ⇨

ALLI TRYGG-HELENIUS: Frances Willard †.

GERDA MEYERSON: Hur Stockholms arbeterskor leva.

ALMA CLEVE: Glädjen och familjen.

J. N.: Tidningspressen och välgöreheten.

Litteratur: K. E. J.: Lindelin af Jonas Lie. — K. E. J.: Hjortholm af
Sophus Bauditz.

Föreningsmeddelanden.

Från skilda håll.

Fröken Kristine Dahls
rationella Underkläder
 såsom Chemiletter, Bröstband, delade Kjolar m. m.

samt
 Svenska Dräktreformföreningens Underkläder
 i **K. M. Lundbergs Bosättningsmagasin**
 och **Almedahls Fabriks Försäljningsmagasin**
7 Storkyrkobrinken 7
STOCKHOLM.
 Priskuranter franco på begäran.

Hygieniska Skodon tillverkas för Herrar, Damer och Barn.

OBS! Prisbelönta af Dräkt-Reformföreningen.

Skodon tillverkas äfven efter modern fason.

➔ Allt arbete utföres noggrannt och af bästa material. ➔
 Reparationer verkställas väl och på bestämd utlofvad tid.

P. GUST. PETERSSON,
 52 Drottninggatan 52.

Väfgarner

af ylle och bomull, Linnegarn af Almedahls till fabrikspris, Kostymgarn,
 Mattvarp, Crème-färgadt Fiskegarn till Gardiner; Fiskredskapsgarn, Väfske-
 dar m. m., allt till lägsta priser

AXEL HINDERSONS Garnbod,
Hötorget 13. Filial: Götgatan 18.

Profver

sändas till landsorten
 på begäran!

Order

uppgående till 20 Kr.
 exp. franko pr ångbåt
 eller järnväg.

För Linneutstyrslar:

Hv. & kul. **Broderier.**

D:o D:o **Galoner,**

Knypplade **Linnespetsar,**

Väfda Linne- & Bomullspetsar

i stort urval!

HERM. MEETHS.

Äkta
COLLOCLIN.

Tillförlitligaste

och af **Tusen-**

tals personer

bepörfvadt med-

del mot **liktornar,**

vårtor, hudhårdnad

och **nageltrång.**

Obs. alltid denna in-

registrerade etikett som
 garanti för varans äk-

het.

INTYG:

Undertecknade, som använt
 Herr Axel Litströms Colloclin mot
 liktornar och kylknölar, ha funnit
 medlet fullt motsvara sitt ändamål,
 och kunna det derföre hos
 enhver till det bästa rekommendera.
 Amål den 3 maj 1886.

I. G. Geijer. A. Ljungberg,
 Rådman.

Undertecknad, som varit
 besvärad af en mängd vårtor, har
 genom användandet af »Colloclin»
 från Apotekaren Herr Axel Lit-
 ström i Falun, blifvit från dem
 helt och hållet befriad; hvarföre
 jag omnämnda medel hos enhver
 till det bästa rekommenderar.

Motala & Nykyrke d. 27 aug.
 1886. August Arén, Handlande.

Säljes hos Parfym- och Bokhandlare i flaskor å **60 öre** och **1 krona.**
 Franko mot **1 Kr. 20 öre.**

AXEL LITSTRÖM, Falun.

För kapitalister, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna vården af sina värdepapper, och skötseln af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrodda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning (*Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10—4*),

som under garanti af **Stockholms Enskilda Bank** åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatafdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatafdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten influtna medel. Vidare efterser Notariatafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny placering af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatafdelningen underrättar Notariatafdelningen gäldenären därom att räntorna å in-teckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatafdelningen att in-teckningarne blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdelningen deponerar in-teckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter **Stockholms Enskilda Bank** därigenom uppkommen skada.

Förvaringsafgift: 50 öre för år pr 1,000 kronor af depositionens värde, dock ej under två kronor.

Från *Fosterlands-Stiftelsens Förlags-Expedition* hafva ut-kommit och finnas att tillgå hos alla bokhandlare bland andra följande

Passionsskrifter:

Det är fullkomadt! af *T. H. S.* Fjärde uppl. Häft. 75 öre, bund. 1 kr. Våra högtider af *Emil Frommel.* Andra uppl. Häft. kr. 1: 50, klotb. kr. 2: 50.

Författaren själf kallar boken en högtidsgåfva, och vi äro öfvertygade, att många med glädje och tacksamhet skola hälsa den välkommen.

Hemåt.

Jesu afskedstal af W. Fr. Gess. Beträktelser öfver Joh. evang. 13—17 kap. Häft. kr. 1: 50, v. b. 2 kr., klotb. kr. 2: 50.

Dessa betraktelser äro af den beskaffenhet, att de böra betraktas i stillhet — både inre och yttre stillhet — och betraktas noga.

Här är uppbyggelseläsning af det slag, som lämnar verklig behållning.

Mörker och ljus på Goltatas dag af H. B. Hammar. Långfredagspredikan. 24 s. Häft. 25 öre.

Den lidande Kristus af F. W. Krummacher. Andra uppl., ny öfvers. Häft. 4 kr., v. b. kr. 4: 50, klotb. 5 kr.

En af de bästa författare på det kyrkliga området talar här till oss med innerliga och glödande ord om »den förlösnings, som i Jesus Kristus skedd är».

T. f. Falu l. o. st.

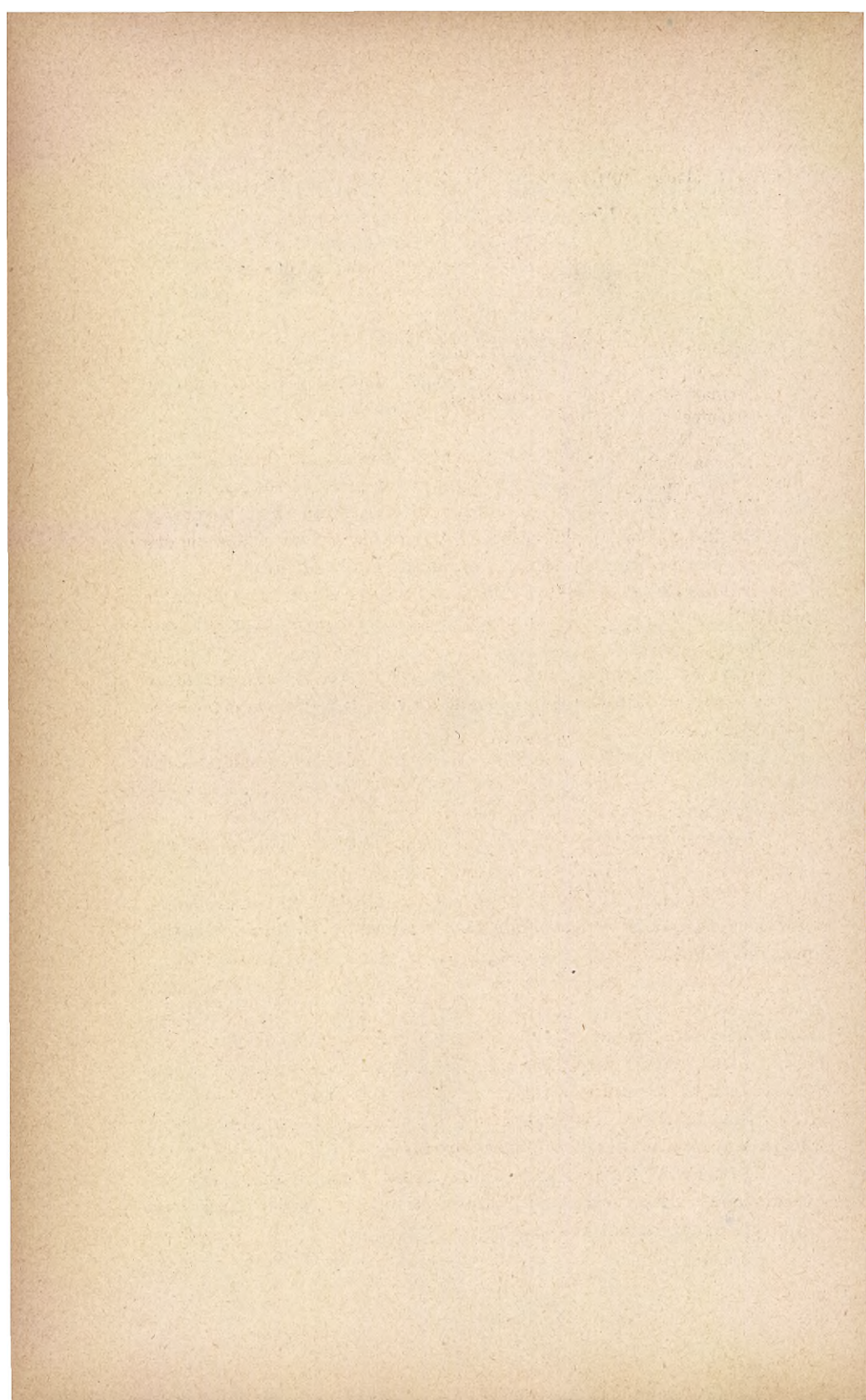
Jesu Kristi lidande och död. 42 betraktelser, samlade ur Luthers passionspredikningar, till dagligt bruk under passionstiden vid andaktsstunderna i hemmet. Häft. 1 kr., v. b. kr. 1: 25, klotb. kr. 1: 75, finare klotb. 2 kr.

Smärtornas man. Passionsbetraktelser öfver Esaias' 53 kap. af *Fr. Sandberg*, kontraktsprost och kyrkoherde i Vester Aker och Dalby. 32 s. Häft. 30 öre.

Författarens namn utgör den bästa borgen för att boken är värd att läsas och begrundas, äfven sedan passionstiden är förliden.

Hels.

Vid korset och grafven. Korta passionsbetraktelser för hvar dag i fastan, samlade ur flera framstående lärares skrifter, såsom Arndts, Beskows, Emanuelssons, Krummachers, Langbeins, Luthers, Rosenii m. fl. Häft. 50 öre, kart. 75 öre, klotb. kr. 1: 25.

Frances Willard.

Vi suto i Albaugh's operasalong i Washington, en samling på något öfver 2,000 kvinnor och något tiotal män, torsdagen den 29 mars 1888. På scenen, omskapad till talarestrad samt dekorerad med blomster, suto de flesta af talarinnorna, hvilka under dagens session skulle behandla ämnet »organisation». En hvar blef i tur och ordning presenterad för auditoriet af dagens »president» Mathilda Joslyn Gage, vice ordförande i den stora nationella amerikanska rösträttsföreningen.

En del talarinnor hade redan uppträdt och för oss, deltagare i den stora internationella kvinnokongressen, berättat om hvad som af och för kvinnor gjorts i denna riktning.

Så träder mrs Gage närmare rampen, ledande en smärt, blond dam i enkel svart klädning, håret slätt nedåtkammadt, pincenez, en mycket enkel »bonnet» på hufvudet.

»Denna dam behöfver ej föreställas för auditoriet», säger hon småleende.

Ett nästan tvåtusenstämmigt jubelrop hälsade den framträdande, tvåtusen näsdukar vifta, och därefter ljuder en applådsalfva så stark, som blott tvåtusen par energiska händer kunna frambringa den.

»Hvem i all världen är detta», hviskar jag åt Pundita Ramabai, den härliga lilla hinduiskan, hvilken denna tidskrifts läsare säkerligen hört omtalas och bredvid hvilken jag råkade sitta.

»Men, miss», säger Pundita och spärrar upp sina stora svarta gasellögon af förvåning, »vet ni ej att det är Frances Willard?»

Jag mumlade generad något om att jag ej visste det, ty då hade jag ännu ej ens hört hennes namn.

Frances Willard nickar vänligt åt det jublande auditoriet, som småningom lugnar sig. Så lyfter hon upp sin hand, håller först upp ett finger, sedan ett annat.

»Sen här mina vänner, dessa fingrar äro, I och jag *ensamma*. Sen huru svaga de äro, huru liten kraft de besitta en hvar för sig».

Så knyter hon sin lilla näfve och låter den tungt falla mot det bredvid stående bordet.

»Men sen på *denna*. Det är skillnaden mellan ensamt stälda, passiva, svaga kvinnor och organiserade, kraftiga, eniga sådana.

Sen på den lilla *ensamma snöflingan*, som så ljudlöst och lätt sväfvat ned genom luften. Den faller till marken, smälter, försvinner och — är ej mer. Men sen där, andra komma i tusental. De glida ner, äfven de, lätt, ljudlöst. De samla sig, de äro organiserade, torna upp sig till en flera fot hög mur och nu häjda de det väldiga lokomotivet, som kommer brusande fram längs järnvägs-vägslinien, — — — Kvinnorna äro som snöflingorna. Organisationen mäktiga styrka förvandlar dem från passiv till aktiv kraft. De kära, blygsamma »klängväxterna» trodde icke att de förmådde uträtta något; dock sen och förvånans — de funno att de *kunde* det. De komma till eder med skälfvande läppar och undrande blickar, osäkra, frågande. Och efter något år hören I dem med klangfull, fast stämma uttala sina innersta, bästa tankar inför ett stort auditorium» . . .

Denna tidskrift har nog ej utrymme för Frances Willards hela tal. Vi hafva citerat dessa ord blott för att betona det område, där den ädla hädangångnas förnämsta styrka låg. Vi känna ingen man eller kvinna, som förmått mäta sig med henne i *organiserande* förmåga.

För ett par tiotal år sedan fanns ännu ingen Women's Christian Temperance Union (Kvinnornas Kristliga Nykterhetsförening). Några kvinnor, fast beslutna att upptaga kampen mot de förfärande olyckor och sorger rusdrycksfloden spred omkring sig, kallade henne till ledarinna för det nya företaget. Frances Willard hade att välja mellan den högt ansedda, med tiotusental mark aflönades posten såsom föreståndarinna för en af Förenade Staternas förnämsta kvinliga högskolor — en post, som blifvit henne erbjuden, utan att hon sökt den — och ledarinnskapet för en impopulär, förlöjligad idé, i hvars tjänst — det sade man henne genast — hon åtminstone i början ej hade att vänta annan inkomst, än den hon själf kunde förtjäna. Frances Willard hade ingen förmögenhet, hon hade därtill sin gamla mor att försörja. Men hon tvekade icke. Hon lämnade en lysande anställning, lika lysande penninginkomster och reste med den gamla modern till Chicago. Där, under bitter kamp med den bleka nöden, då det kunde gå

dagar, som hon ej ens hade en bit bröd för egen räkning, vandrade hon omkring i jättestadens uslaste kroghål, talande och bedjande med samhällets afskum och samlande dem till möten och sammankomster.

Det blefve för vidlyftigt att följa henne i hennes verksamhet vid organiserande af dessa, som kommo till henne med »skälfvande läppar och osäkra, undrande blickar». Hon har varit vår tids härförare, som »stampat fram hundratusental krigare ur jorden». Vid Frances Willards bår står, figurligt taladt, världens förnämsta krigshär med tiotusen generaler och en half million kämpar. Och *hvilka* kämpar! Icke några tröga, likgiltiga soldathopar trälände i slafvisk tjänst för det dagliga brödet. I Frances Willards armé är hvar medlem en stor idéns entusiastiska bärarinna. Hon har besjälat dem med sin stora, höga ande, hon har lyftat dem öfver den kvinliga fåfångans, småsinthetens och kortsynthetens trånga värld upp till de vidder, där mänsklighetens väl är deras enda lösen.

Huru jämmerligt krymper icke mången »stor idé» förkämpar samman, då man närmare lär känna dem! Det är icke *blott* idéns förvärligande som är hufvudmålet; nej, den skall likasom utgöra ett monopol för en viss förening eller föras fram på *det* eller *det* sättet. Alla andra, som våga betrakta frågan från en annan synpunkt eller föra fram den på ett annat sätt än det »ledarna» tänkt sig, bli föremål för deras personliga ovilja. Men sådan var icke Frances Willard. Icke en 'skymt af bitterhet fick rotfästa sig i hennes nobla sinne, oaktadt ingen, såsom hon, isynnerhet i början af arbetet, fick uppbära hån, spott, förlöjligande och de mest lumpna lögner och beskyllningar från Amerikas mäktiga krögarparti och den fina »öfverklass», där nykterhetsarbetet, likasom hos oss, ansågs vara endast arbetsklassens sak. Hemligheten af Frances Willards orubbliga storsintheit var dock den, att hon var en *kristen* , och hennes kärlek till sina medvandrare och den idé, för hvilken hon kämpat var af den art, som finnes beskrifven i 1:a Korintierbrevets 13:e kap.

Någon har sagt, att den stora föreningen Frances Willard skapat är »organiserad moderskärlek». En gammal kvinna, hvars son var tusen mil skild från henne i ett annat land och blifvit återfunnen af det »Hvita Bandets» medlemmar i denna del af världen, kom till miss Willard med glädjetårar strömmande öfver sitt anlete utropande: »O, miss Willard, jag tycker att eder förening är som en million mödrar utspridda öfver hela världen!»

För några år sedan utkom »Ett lyckligt halfsekel», Frances Willards biografi, på enträgen begäran af Hvita Bandets kvinnor författad af henne själf. Denna bok är en af de märkligaste och intressantaste böcker man kan läsa, och vi uppmana alla dem, hvilka äro mäktiga engelska språket, att förskaffa sig den. I företalet, författadt af mrs. Hannah W. Smith — den berömda förf. till »Hemligheten af ett lyckligt lif» —, uttalar »Världens Kvinnors Förening» sin obegränsade hängifvenhet för sin ädla »president».

»Vi vilja uttrycka den, medan du ännu *lefter*. Hvarför skola vi, som det brukas, vänta tills våra dyrbara vänner dött, ty först då uttalar mången sitt erkännande, sin beundran och sin hängifvenhet för de stora och ädla andar, som verkat bland oss. Ack nej, låtom oss, medan din hand ännu är varm, trycka den, Frances Willard; låtom oss, medan ditt ädla hjärta ännu klappar oss varmt till möte, försäkra dig, att du besitter våra hjärtan, såsom endast *den* kan äga dem, hvilken såsom du visat oss ett högre, ädlare, rikare lif och lärt oss *lefva* detsamma såsom du gjort».

Och nu är denna varma hand kall, har detta ädla hjärta upphört att slå. Hundratusental ha med bitter sorg mottagit budskapet om Frances Willards död. I Japan och Kina, i Afrikas kolonier och på Söderhafvets öar skall »Världens Kvinnors Förening» hålla sorgefester till hennes minne. Ingen nu lefvande man eller kvinna skall ha kunnat lämna ett så stort tomrum efter sig i hjärtan som Frances Willard. Alla de som känna henne och som deltaga i hennes arbete, de instämma nu med djup sorg i skaldens ord:

»Och därför känns som en sol gått ner,
När detta öga ej strålar mer».

Alli Trygg-Helenius.

Huru Stockholms arbeterskor lefva.

En särdeles värdefull och intressant redogörelse för »*De industriella arbeterskornas lefnads- och löneförhållanden i Stockholm*» har utarbetats af fil. d:r Johan Leffler på grundval af undersökningar, som företagits för Lorénska stiftelsens räkning. Af detta arbete, som efter att ha föredragits i Nationalekonomiska föreningen utkom

i tryck våren 1897, vilja vi här lämna ett referat, hvilket torde kunna intressera dem, som önska taga någon kännedom om våra kvinnliga arbetares ställning.

Det är ett rikt material d:r Leffler vetat att förskaffa sig. Han hade anställt en »kunskaperska», som hade till uppgift att vid personliga besök hos arbeterskor och arbetsgifvare insamla tillförlitliga uppgifter enligt ett af d:r Leffler utarbetadt frågeformulär med icke mindre än 22 olika paragrafer.

Denna »kunskaperska», fröken Anna Söderberg — arbeterskeföreningen »Stockholms allmänna kvinnoklubb» förra sekreterare och själf arbeterska — vitsordas af d:r Leffler såsom synnerligen väl kvalificerad för sitt uppdrag. Af henne personligen blefvo under tiden maj 1894 — september 1895 icke mindre än 2,600 arbeterskor utfrågade, och mer än 150 arbetsgifvare hafva till henne, enligt särskildt frågeformulär, benäget lämnat upplysningar, hvilka nästan utan undantag i hufvudsak bestyrka arbeterskornas motsvarande uppgifter.

Inalles hafva 3,202 arbeterskor, representerande 46 olika yrken, blifvit hörda. Af dessa voro de flesta sömmerskor, hvilket ju lätt förklaras af de många olika slag af sömnadsarbeten, såsom: kapp-söm, herr- och damskrädderisöm, möss- och pälsvarusöm, linnesöm, mode-, stråhatt- och rosettsöm o. s. v., som förekommo.

Näst sömmerskorna i antal komma bland de hörda arbeterskorna de, som äro anställda i tobaksfabrikerna. Vidare ha vi bland andra tvätterskor och strykerskor, trädgårdsarbeterskor, bokbinderiarbeterskor, trikåstickerskor, porslinsarbeterskor, maskerskor, i kartongfabriker anställda, guld- och silfverarbeterskor, möbelpolererskor, mjölkaflämnarskor, och till sist må arbeterskor från pås-, färg- och tapetfabriker äfven nämnas.

Af dessa 3,202 arbeterskor voro de allra flesta, nämligen 78,5 %, ogifta. 7,4 % af dem voro änkor, fränskilda eller öfvergifna hustrur och 14,1 % i lagligt äktenskap lefvande hustrur.

En stor del af dessa ogifta, änkor och fränskilda och äfven många gifta arbeterskor äro helt och hållet beroende af sitt eget arbete, därtill kommer att så väl ogifta som gifta ofta med sin arbetsförtjänst måste försörja ett eller flera barn. D:r Leffler bekräftar en förut gjord iakttagelse, att särdeles grofva, kroppsligt smutsande yrken lätt nog inverka mindre gynnsamt särskildt på kvinnliga arbetares — såsom han uttrycker sig — »yttre sedlighet.» Så hafva t. ex. yrken, sådana som impregnering af väfnader, lumpsorte-

ring, murerihandtlangning och tvätt visat sig bland sina arbeterskor äga ett högt procenttal ogifta mödrar.

Af de gjorda undersökningarna framgår äfven, att i de »grofva» yrkena, i synnerhet de, som fordra goda kropps-krafter och fysisk uthållighet, äro de flesta arbeterskorna från landsorten, icke infödda stockholmskor.

Stockholmskorna äro talrikast i de yrken, där mycket unga arbeterskor användas, samt i sådana, där stora fordringar ställas på intelligens och smak, såsom i boktryckeri, bokbinderi och finare sömnadsyrken. Mera förfinade än landsortens arbeterskor, draga sig stockholmskorna för jordbruksarbete, murerihandtlangning och dylikt. I dessa yrken äro en mängd kvinnor från Småland och Öland anställda, och i bryggerierna liksom vid trädgårdsarbetet i hufvudstaden tjänstgöra ett stort antal dalkullor.

Ehuru kvinnor af vidt skilda åldrar arbeta inom de flesta industriella yrken, har det visat sig, att vissa yrken företrädesvis selsätta äldre, vissa unga, vissa helst minderåriga arbeterskor. Vid siden- och bandfabrikerna äro mer än hälften af arbeterskorna 50 till 60 år; medelåldern beräknas till 48 och 59 år, men både 17- och 77-åriga arbeterskor finnas i dessa yrken. De två sidenfabrikerna i Stockholm äro båda gamla företag, vid dem har ett särdeles godt förhållande mellan arbetare och arbetsgifvare alltid rådt, hvarför arbetarna sällan flyttat eller blifvit uppsagda. Däraf kommer det öfvervägande antalet äldre arbeterskor. Nu hafva äfven många arbetare och arbeterskor vid sidenfabrikerna gift sig med hvarandra, och på senare tiden ha flera af deras barn i sin tur fått anställning hos föräldrarnas principaler. Det är dessa, som utgöra de yngsta i arbetslaget.

Om siden- och bandfabrikationen äro de yrken, i hvilka vi finna de flesta gamla arbeterskorna, utesluter ju detta ej, att äfven inom många andra yrken finnas arbeterskor i 60- till 70-års-åldern och därutöfver. Men deras antal, som uppnått och öfverskridit 70 år, är likväl försvinnande litet. Den gamla arbeterskan måste ju ofta i följd af bristande arbetsförmåga lämna fabriksarbetet för att icke sällan taga sin tillflykt till fattighus eller fattigvård. Men ofta händer det att både gifta och ogifta mödrar, som icke längre orka arbeta vid fabriker, få understöd af sina vuxna barn och att de, om dessa gift sig, få bo hos dem. Ibland bo mödrarna tillsammans med en eller flera ogifta döttrar och sköta då hushållet samt ha en liten inkomst på något hemarbete.

I en del yrken sysselsätts, dels på grund af arbetets beskaffenhet, dels emedan arbetsgifvarna sträfvä efter mycket billig arbetskraft, företrädesvis unga eller rent af minderåriga arbeterskor. Så är fallet i tillverkningen af artificella blommor, i kartongarbetet, påsfabrikerna, pennfabrikerna och glödlampfabrikerna.

Men största delen af Stockholms fabriksarbeterskor äro i tjugo-, trettio-, fyratioårsåldern. Det flesta äro naturligtvis ogifta, dock hafva ett icke ringa antal af dessa ogifta arbeterskor och äfven de, som äro yngre än tjugo år, barn att försörja. Få äro emellertid de ogifta mödrar, som hafva mer än *ett* barn, då gifta eller f. d. gifta arbeterskors förtjänst icke sällan måste räcka både åt dem själfva och två tre, ja ofta ännu flera barn.

* * *

På arbeterskornas ålder, på huru länge de arbetat i sitt yrke, på detta yrkes beskaffenhet samt äfven på arbeterskornas moraliska och ekonomiska ståndpunkt beror helt naturligt i icke oväsentlig grad deras hälsotillstånd, medan å andra sidan både deras moraliska och ekonomiska ställning ofta är beroende på deras hälsa. Hälsan, som på goda skäl betraktas såsom livets högsta goda, måste ju för kvinnor, uteslutande försörjda genom sitt eget arbete, vara en ovärderlig skatt.

Enligt d:r Lefflers beräkningar visar sig hälsotillståndet bland huvudstadens fabriksarbeterskor icke vara alltför dåligt.

Naturligtvis har åldern hos arbeterskorna ett stort inflytande på deras hälsa. 12—19-åringarna ha visat sig vara de friskaste, 20—29-åringar är det något sämre ställt med och arbeterskor på 30- och 40-talet tyckas vara ganska sjukliga. Däremot ser det ut, som om arbeterskorna i åldern mellan 50 och 60 år skulle vara rätt krya och som om de, hvilka äro äldre än 60 år, också äro jämförelsevis duktiga. I motsatt fall skulle de vid sina år gifvetvis icke kunna arbeta inom sina respektive yrken, ty där både ålder och sjuklighet tärt på krafterna, kunna dessa ju icke räcka till för någon mera ansträngande sysselsättning.

Men vid sidan af lednadsåldern inverkar den tidslängd, under hvilken arbeterskan varit anställd i sitt yrke, på hennes hälsa, inom vissa yrken mer, inom andra mindre. Bryggeriarbeterskorna äro bland dem, hvilkas hälsa tyckes lida mest. När de — de flesta af dem äro ju, som förut omtalats, dalkullor — inträda i yrket, äro de vanligtvis kärnfriska och starka, men efter en sju, åtta års arbete

i bryggeri är deras hälsa betydligt försämrad, hos många rent af förstörd. Ty förutom fingerskador, som äro vanliga vid korkning och sköljning af buteljer, ådraga de sig reumatiska sjukdomar och bröståkommor, allt till följd af förkylningar i de oftast kalla och dragiga lokalerna. Och då bryggeriarbeterskorna vanligen icke kvarstanna i yrket, tills de hinna de år, då kvinnors hälsotillstånd i regeln försämrar, anser d:r Leffler, att deras dåliga hälsotillstånd på goda skäl kan tillskrifvas yrkets ofördelaktiga inflytande.

Lika ogynnsamt, om icke ännu ogynnsammare för hälsan är arbetet i tobaksfabrikerna. I motsats till bryggeriarbeterskorna äro tobaksarbeterskorna företrädesvis infödda stockholmskor och kunna därför icke äga samma kraft som de förra att stå emot yrkets hälsovådliga inverkan. Redan efter fem, sex års arbete i fabriken blifva många tobaksarbeterskor sjukliga, och de sjukdomar tobaksarbetet förorsakar äro rätt allvarsamma. De vanligaste äro hufvudvärk, hjärklappning och underlifssjukdomar.

En annan grupp af arbeterskor, hvilkas hälsa i allmänhet får lida af det ansträngande yrket, är lannesömmerskorna. Deras arbete betalas så lågt, att de för att kunna förtjäna sitt bröd måste sy från tidigt på morgonen till långt in på natten och det nästan hela året om, hvilket naturligtvis medför öfveransträngning.

På samma sätt är det med arbeterskor, som ägna sig åt herrskrädderi och flera andra smärre sömnadsspecialiteter, då klädnings- och kappsömmerskor, möss-, pälsvaru-, hatt- och rosettsömmerskor däremot tyckas ha det bättre och endast under den brådaste tiden af säsongen behöfva öfveranstränga sig med en allt för lång arbetstid.

Men om nu också icke arbetet i och för sig själf inom en stor del af de industriella yrkena är skadligt, så måste ju stillasittandet, enformigheten och den oftast mindre goda luften i fabrikslokalerna helt naturligt hafva ett ogynnsamt inflytande på arbeterskornas hälsa. Därför visa sig också de yrken, som utöfvas i fria luften, såsom murerihandlangning och trädgårdsarbete, vara betydligt hälsosammare än fabriksyrkena.

Murerihandlangning är nog ett groft och tungt arbete, som föröfrigt icke har något godt anseende, men för friska kvinnor med goda kroppskrafter visar det sig hafva ett godt inflytande på hälsan. Och hvad trädgårdsarbetet angår, är det ju ansedt att vara en äfven för sjuklingar mycket nyttig verksamhet; de arbeterskor, som ägna sig åt detta yrke, äro för det mesta friska. Men så är det också något helt annat att hafva ett rörligt arbete ute i Guds fria

natur — om man också måste vara uppe med solen — än att sitta instängd i kvafva, sommartiden ofta outhärdligt varma fabriks-salar, sysslände med samma slags arbete dag efter dag, månad efter månad.

Och gifver då detta arbete, såsom förhållandet är med en hel del af de kvinliga arbetarnas yrken, blott en nödortftig inkomst, må man väl icke undra på om missmodiga och bittra röster ibland höja sig ur fabriksarbeterskornas led.

* * *

D:r Leffler har i och för sina beräkningar indelat de arbeterskor, som i hans frågeformulär besvarat frågan om aflöning, i tre klasser. Den första omfattar arbeterskor med en årsinkomst af vid pass 470 kr. eller därutöfver (i medeltal per vecka året om minst 9 kr.). Till andra klassen höra arbeterskor med en årsinkomst af under 470 men minst 365 kr. samt till tredje klassen de, som förtjäna mindre än 365 kr. om året.

»Den lägsta, tredje klassens lönesiffra» — säger d:r Leffler — och dit hör största delen af de 2,981 arbeterskorna, »betyder helt visst de kännbaraste försakelser, icke sällan tvång att både svälta och frysa. En stor del, kanske flertalet af arbeterskorna inom denna löneklass, torde dock i sin kamp för tillvaron åtnjuta något stöd af föräldrar, syskon eller vuxna barn, af den enskilda välgörenheten eller den offentliga fattigvården.»

»De, som tillhöra klassen 2», — tillägger han »äro däremot säkert till största delen helt och hållet *själförsörjerskor*, och nog är äfven deras lif rikt på försakelser. Att med en inkomst af i medeltal 1 krona eller i bästa fall 1:25 om dagen hushålla så, att debet och kredit gå ihop, måste väl under nuvarande förhållanden anses vara ett *konststycke*, äfven om hushållaren är en ensam stående kvinna, som afsagt sig alla anspråk på lyx, häri inberäknadt sådan som i mera lyckligt lottade samhällskretsar i allmänhet anses oundgänglig. Men detta konststycke utföres dock af många och af icke få med relativt god framgång.»

Alltså 7—9 kronor i veckan måste en arbeterska förtjäna för att någorlunda värja sig mot nöd och brist. Men är hon än aldrig så skicklig att hushålla och försaka, blir det henne naturligtvis mycket svårt att under den tid, då arbetsförtjänsten är störst, kunna spara till den tid, då — som inom så många yrken händer — ar-

betslöshet inträder. Äfven för arbeterskor med god förtjänst, sådana som d:r Leffler räknat till första löneinkomstklassen, är detta svårt.

Inom denna första löneklass hafva arbeterskorna, som nämndt, en årsinkomst af minst 470 kr. »Föreständerskor» och äfven särdeles skickliga arbeterskor kunna möjligen — när stycklön begagnas — hinna upp till 600 kronors inkomst och inom några få yrken — bryggerier, bagerier, boktryckerier — kunna de flesta förtjäna i medeltal 12 kronor i veckan vid högst 2 veckors arbetslöshet på året. I bryggerier kunna arbeterskor förtjäna 700, ja 800 kronor årligen. Mindre i medeltal än 5 kronor i veckan om året hafva i de flesta yrken endast nybörjerskor eller, där arbetet betalas per styck, ovanligt långsamma eller sjukliga och ålderstigna arbeterskor. Maskning, linnesömnads- och kartongarbete hafva visat sig vara de yrken, där förtjänsten är minst. Mjölkaflämningen tycks också vara ett lågt aflönadt arbete. De hörda arbeterskorna i detta yrke, som alla voro omkring 14 år, hade ej hunnit upp till 260 kronors lön om året.

Hvad som icke sällan kan minska en arbeterskas redan förut knappa inkomst, är det vid många fabriker brukliga lönafragnings- och pliktsystemet. När arbeterskorna betalas efter tid, få de plikta för sen ankomst, hvarvid för minst 5 å 10 minuters dröjsmål öfver den fastställda tiden icke sällan afdrages 1 å 2 timmars lön. Vanligt är också att för fel i arbetet plikt måste erläggas, ehuru dugliga och ordentliga arbeterskor sällan komma att lida häraf. Men fall förekomma dock, då afdragningsystemet kan föranleda orättvisor. Så fingo t. ex. arbeterskorna vid en skofabrik, där de föröfrigt tycktes ha grundade skäl till klagan öfver verkmästaren, som var utländig, om något fel i nåttingsarbetet upptäcktes på ett enda par skodon, icke blott utan betalning afhjälpa felet, utan äfven vidkännas afdrag å betalningen för de öfriga 11 paren af det dussin skodon, för hvilka stycklön beräknats. Att lönen på detta sätt kanske helt och hållet förlorades för ett måhända obetydligt fel i arbetet, kan väl knappast anses annat än obilligt.

En klass af arbeterskor, som i regeln betalas ganska illa är sömmerskor, som sy åt s. k. mellanhänder eller på elektriska syfabriker. På dessa fabriker betalas t. ex. 60 öre per dussin i arbetslön för simpla kalsonger, 65 å 70 öre dussinnet för skjortor. Att det under sådana omständigheter gäller att vara flitig för att hinna förtjäna nog till uppehållet är icke svårt att föreställa sig.

Arbetstiden är likväl inom de flesta industriella yrken lång nog, den understiger sällan 9 timmar, utgör mestadels $9\frac{1}{2}$ —10 men utsträcker ej sällan till 10, 11, ja någon gång till 12 timmar om dagen. Vid säsongerna eller vid brådskannde leveranser blir dock arbetstiden genom öfverarbete i de flesta näringar betydligt längre. Måltidsrasterna (hvilka främräknats ofvan nämnda maximumtid) äro vanligen 1— $1\frac{1}{2}$ timme för middag, $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ timme till frukost samt hos en del arbetsgifvare $\frac{1}{4}$ timme till eftermiddagskaffe. Vanligt är dock — i synnerhet där stycklön begagnas — att man äter både frukosten och kaffet under arbetet. I många fabriker är det förbjudet för arbeterskorna att uppehålla sig där under middagsrasten, i andra åter hafva de sin mat med sig, äta den kall eller få värma den; hos bagare, på en del syatelierer m. fl. ställen är det brukligt att arbeterskorna erhålla ett eller flera mål, hvilka då inberäknas i aflöningen. De raster, som bestås för måltiderna, blifva då naturligtvis kortare än om arbeterskorna lämnade arbetslokalen för att äta.

I allmänhet är det från kl. 7 eller 8 på morgonen till kl. 8 på kvällen, som fabriksarbeterskorna äro upptagna. Och när de om aftonen, trötta af dagens ansträngningar, lång ande efter hvila skynda till hemmet, huru ofta är ej detta endast ett trångt och eländigt kyffe och hur ofta väntar ej äfven där arbete, som måste utföras, innan det kan bli tanke på hvila?

Många ogifta arbeterskor — i synnerhet bland de unga stockholmsflickorna — bo tillsammans med föräldrarna, så länge dessa lefva. Ofta händer det ju att familjen består af många medlemmar och att i bostaden finnas hyresgäster eller »inneboende», manliga eller kvinnliga eller båda delarna. Andra arbeterskor äro själfva »inneboende», andra och däribland en stor del ogifta mödrar äro själfständiga hyresgäster eller hyra ett rum tillsammans med någon ensam kvinna (oftast yrkeskamrat). Af dr Lefflers undersökningar af arbeterskornas bostadsförhållanden framgår dock, att de »inneboendes» antal visserligen är stort, men i betraktande af de knappa löner kvinnliga arbetare erhålla nästan oväntadt litet och i alla händelser ojämförligt mycket mindre än motsvarande procenttal af Stockholms manliga arbetare.

Då de yngre ogifta arbeterskorna i allmänhet nöja sig med att bo hos föräldrar och släktingar, sträfva de äldre gärna efter att få bo allena, om deras villkor tillåta detta. Flera gamla ensamboende arbeterskor hafva också förklarat det vara deras »enda glädje» att få ha ensamt rum och hålla det snyggt och treffligt. Icke

sällan är det en i ögonen fallande skilnad mellan bostadens » Pryd- lighet » och den däri boendes i öfrigt påtagliga fattigdom. Hyran är ju alltid den utgift, på hvilken en icke hemmaboende arbeterska först och främst tänker, den måste ju betalas på bestämda tider. De, som äro inneboende, betala i allmänhet 5 kr. i månaden (ibland få de för detta pris äfven morgonkaffe utan dopp), en och annan betalar endast 4 eller 3 kr., men har det naturligtvis dåligt.

Som en motsats till dessa hyresutgifter kan anföras, att en gammal ensam arbeterska, som förtjänade 260 kr. om året, betalade 140 kr. för sitt »egna» rum, med ljus och bränsle. Det vanligaste är dock, att hyran för de själfständiga hyresgästerna bland arbeterskorna går till 75 å 90 kr. årligen.

Utgifterna för födan är den andra stora posten. De flesta ogifta och barnlösa arbeterskor beräkna dem till 3 å 5 kr. i veckan. Hemmaboende hafva ofta middagsmaten med sig och äta den varm eller kall i arbetslokalen. Somliga, som hafva mycket små tillgångar, hämta sig från något matställe en portion mat (vanligen å 25 öre) och dela denna och kostnaden med någon kamrat. Andra åter, som hafva bättre råd, äta middag på något kafé för 30, 40, högst 50 öre, hvarför de i regeln få två rätter, bra portioner. Men många arbeterskor — i synnerhet de, som hafva barn att sörja för — lefva på smörgås eller kaffe, mjölk och bröd hela dagen och koka själfva litet mat åt sig hemma på kvällen. För dem, som få betala 10 å 15 kr. i månaden för ett »bortackorderadt» barn, blir detta oftast alldeles nödvändigt.

Kläderna, inberäknadt skodon och tvätt, taga i regeln i anspråk 20 å 30 % af arbeterskornas årsinkomst. Hemmaboende hafva ibland hjälp till kläder af föräldrarna, men ofta händer det också att unga arbeterskor »kläda» yngre syskon eller hjälpa föräldrarna med sin förtjänst.

D:r Leffler anför några typiska exempel på den olika användning, som ordentliga och aktningvärdas arbeterskor göra af sin inkomst, allt eftersom denna är större eller mindre och skall räcka för en eller flera personer.

En 16-årig cigarrarbeterska (striperska) har lämnat en detaljerad redogörelse för sina samtliga utgifter under en tid af 11 veckor, sommaren 1895. Hon förtjänade 4 kr. i veckan, bodde med en yrkeskamrat hos dennas mor, som var änka, lagade på hvardagarna själf sin mat i bostaden, då kokning förekom, men fick på söndagarna äta hos sina föräldrar.

Denna sextonåriga flickas utgifter för mat under 11 veckor belöpte sig till 16 kr. 43 öre, d. v. s. 23¹/₂ öre om dagen. Pängarna hafva blifvit mycket förståndigt använda. För bröd hade utgifvits 33 å 40 öre i veckan, för smör regelbundet 30 öre, för kaffe 25 öre, för mjölk till pannkakor och välling 15 å 25 öre, för potatis 8 å 10 öre och för skummjölk 10 å 15 öre, allt i veckan. För öfrigt har hon en vecka köpt för 15 öre sill, en annan för 15 öre anjovis. En gång under dessa 11 veckor har hon köpt sig för 30 öre korf, en gång för 30 öre fläsk, en gång ägg för 10 öre.

Hennes utgifter för kläder (afbetalning) voro under dessa 11 veckor 15 kr. 75 öre, för hyran 11:50, för ved 40 öre.

Ingen vecka öfverstege utgifterna 4 kr., hvilken summa ju förtjänades, men så var det också en sträng hushållning, den enda extravagans, som denna flicka bestod sig, var kaffet, för hvilket hon gaf ut 3 öre om dagen.

Några andra mycket betecknande uppgifter ha lämnats af en 23-årig ogift, barnlös och frisk kartongarbeterska med något större inkomster än ofvannämnda cigarrarbeterska. Hennes hyra var per månad 4 kr. Under 6 veckor gaf hon ut för sina middagar endast 5 kronor och 62 öre, *men för en hatt betalade hon 8 kr.* och för ändring af en klädning 5 kronor. För kaffe och bröd under samma 6 veckor hade hon skrivit upp 8 kr. 95 öre, men för mjölk endast 2 öre; kvällsmålen hade gått till 2:60, men skolagning tyvärr till 4 kr. För nöjen hade hon skrivit upp 3 kr., men tvätt och bad förekommo ej bland hennes utgifter. Inkomsterna under dessa sex veckor utgjorde kr. 47:15.

Arbeterskor, som hafva någon mer än sig själfva att genom sin inkomst försörja, klaga ofta öfver att »nästan ingenting blir öfver till kläder.» Begäret efter att vara en smula fint klädda är det också, som icke sällan (lätt förklarligt och ursäktligt, säger d:r Leffler), förleder i synnerhet yngre själf försörjande arbeterskor, att på osedliga vägar söka biinkomster. *Nöden* är i många fall en orsak till sedliga felsteg i synnerhet under tider af arbetslöshet, men osedlighet såsom medel till pänningeförvärf är långt mindre vanligt bland *de verkliga arbetskorna i Stockholm* än mången tror. »Och säkert är» — säger d:r Leffler — »att arbeterskor, som misstänkas för att idka sådant förvärf, äro i regeln mycket illa anskrifna bland kamraterna, äfven om dessa icke skulle hafva synnerligt att invända mot sådana fria könsförbindelser, som grunda sig på ömsesidigt tycke eller kanske helt enkelt härröra af ungdomligt lättsinne.»

Naturligtvis är det lättare för »hemmaboende» än för »inneboende» eller »hyresgäster» att vid arbetslöshet kämpa mot ekonomiskt och sedligt förfall. Men hjälpsamheten bland de obemedlade är mycket stor, och när två eller flera arbeterskor bo tillsammans, bistå de hvarandra ofta så långt de kunna i nödens stund.

Många äro medlemmar af sjukkassor och själfhjälpsföreningar, och i ett stort antal fabriker erhålla arbetarna fri läkarvård, ofta äfven fri medicin. Vid genom sjukdom framkallad arbetslöshet äro de flesta, åtminstone en tid, skyddade mot nöden.

Värre är det vid arbetsbrist. En arbeterska kan vara mycket skicklig i sitt yrke, men genom att det ej är »säsong» eller genom en fabriks upphörande blifva utan arbete, och i många fall kan hon hvarken utföra eller erhålla annat slags arbete. Besparingar har hon vanligen inga eller ytterst små, kanske står hon ensam i världen, kanske kämpar hon i det längsta, ser till sist ingen annan utväg än att tigga, drifves af hunger och förtviflan ut på gatan, frestas och faller. Nöden tvingar henne in på en väg, som hon kanske för ett par månader sedan tänkte på med afsky, hon hade inga »dåliga anlag», begärde ju så litet af lifvet, endast att slippa svälta. Men bröd kunde hon ej erhålla utan arbete, och arbete hade hon förgäfvets sökt.

D:r Lefflers redogörelse för Lorénska stiftelsens undersökningar ger ett värdefullt bidrag till kännedomen om huru Stockholms arbeterskor lefva, »kännedomen om förhållanden och missförhållanden i samhället, hvilken», för att anföra förf:s egna ord, »utgör en oeftergiffig förutsättning för det *planmässiga sociala reformarbete*, som lyckligtvis alltmere anses och erkännes vara icke blott en samhällsplikt utan en *nödvändighet* för vår europeiskt västerländska kulturs bestånd och lyckosamma utveckling».

Gerda Meyerson.

Glädjen och familjen.

Få människor ha i våra dagar förmågan att vara glada, och det anses icke heller riktigt comme il faut att vara det, åtminstone icke på det sätt våra föräldrar och morföräldrar förstodo glädjen.

Vi ha nästan kommit ifrån ett gladt umgängeslif i hemmet med våra vänner — äfven om vi ha några. Det tar för mycken tid, säga herrarna — och damerna också. Brådskan är ett af de utmärkande dragen för sekelslutet.

Om vår tid »har brådtom», är det naturligtvis för att åstadkomma så mycket som möjligt, och detta gör den utan tvifvel. Men vinsten af arbetet kommer oss icke oafkortad till godo. Resultatet är delvis vunnet på familjelifvets bekostnad. Familjelifvet är till stor del sprängdt.

Förr var det endast sönerna, som i regel lämnade hemmet; nu finner man icke heller de unga döttrarna omkring familjehärden. De äro ej hemma — eller möjligen på ett par dagars »permission» eller medan de hvila sig efter en examen. I bästa fall »bo» de hemma, alltjämt med brådskan hack i häl, densamma brådska, som följt dem sedan första skoldagen. Under detta tryck tvinar familjelifvet.

Denna samma skyndsamhet gör sig gällande vid våra samkväm i hemmen. Ju kortare de kunna göras, desto bättre. Nästan ingen tid blir öfrig för tankentbyte — hvilket icke heller är meningen. Familjens fester, t. o. m. den gladaste af dem alla, reduceras till det minsta möjliga. Om någon nu firar sitt bröllop mer än *en* dag, eller rättare högst ett par timmar, står händelsen att läsa under rubriken »statligt», »gammaldags», »ovanligt». För sextio—sjuttio år sedan var det icke endast bondbröllop, som höllos i dagarna tre. En sådan fest i en ansedd och välbergad familj hade ofta så många andra i följe, att högtidligheten varade fjorton dagar. Ett nutida par kan nästan hinna både gifta sig och skiljas, innan det dåtida ansågs vederbörligen lyckönskadt och dess förbund med högtidliga och glada tillställningar besegladt af släkt och vänner. Detta hörde så godt som till vigselformuläret. Antagligen kan den nuvarande brådskan att få ett bröllop undanstökadt ingenting betyda — men det ser ibland så ut.

Familjeglädjen liksom allt annat fordrar hvad man kunde kalla »underhållskostnad». Till följd af vissa tendenser i tiden vill man dock inga uppoffringar göra för densamma.

Den nivelleringsanda, som gripit sinnena, har gjort till en dygd att »jämna» människorna. Allt går ut på att så långt sig göra låter utplåna skillnad i lefnadssätt, i skyldigheter och fordringar hos de olika samhällsmedlemmarna. Man har i vårt land kommit därhän inom den stora *mycket olika lottade* medelklassen (hvarom

här egentligen är tal), att de ringare lefva ungefär som de rikare och anseeligare. Den generositet, som bland de senare ännu intill detta sekels midt tog sig uttryck uti en storartad gästfrihet och ett öppet bord, finns knappt mer, kan man säga — icke på landet och naturligtvis ännu mindre i staden. De verkligen förmögna ha till stor del upphört att lefva efter sina tillgångar — alldeles som de mindre bemedlade!

Hur man i synnerhet på landsbygden i förmögnare familjer »förde hus» ännu på femtitalet, är en kuriositet för det nuvarande släktet. Hvad mången då för glädjens höjande uppoffrade af tid och penningar, tyckes kanske, om man ytligt betraktar lifvet, ej ha haft någon annan betydelse än förströelse och stundens njutning för dem, hvilka fingo vara med på den »gamla goda tiden». Men betydelsen låg djupare. Glädjen bidrog just till familjelivets koncentration, var dess *underhållskostnad*.

Nu söker man icke längre »nöjet» hemma, hemma är det icke ungdomen roar sig, hemma är ej någon brännpunkt för hvarken familjens förströelse eller dess arbete!

Och hur ställer sig under sådana förhållanden hustruns lif? Hon är den af familjen, som i regel stannar ensam hemma, är bunden där, då de andra gå. Antingen fördjupar hon sig i den materiella delen af sin uppgift och förlorar hågen för den andra delen däraf, sedan man upphört att göra anspråk på densamma — eller också vänder äfven hon sig slutligen utåt, när tillfälle därtill gifves.

* * *

I en bördig och folkrik trakt af vårt land kunde man för ett halft sekel tillbaka finna många egendomar, där ungdomsglädje och ett generöst lefnadssätt gafvo en från vår tid ganska afvikande prägel åt familjelifvet.

Ett representativt hem i detta afseende var till exempel det glada Håbro, som ägdes och beboddes af konungens troman, lagmannen m. m. X. och hans maka, »nådig lagmanskan», »nådig frun på Håbro». Lagmannen var en mycket aktad och ansedd man, hans fru var en spirituellt kvinna, njutningslysten om man så vill, men lika mycket för andras som för sin egen del. Hon ville framför allt, att alla skulle vara glada, och kunde penningar hjälpa fram till det målet, reflekterade hon ej ett ögonblick, om de skulle offras. Hon hade från barndomen vetat, att hon var rik, men hon hade

också alltid sett, att man då borde *lefva* som rik. Hon hyllade den åsikten, att man ej skulle endast gömma sitt öfverflöd åt efterkommande, utan glädja sig däråt med sina samtida.

Välgörenheten i stort och i system, för hvilken mången rik i lofvärdt nit nu försakar egen bekvämlighet och njutning, tänkte hon, som så många andra vid den tiden, icke på. Hennes sätt att hjälpa de fattiga inskränkte sig till, att den behöfvande, *som kom till hennes dörr*, skulle få äta sig mätt och få ett plagg att värma sig med. Hon ville slippa att gråta med de olyckliga i världen, men hon ville glädjas med de glada — och därtill fordras också ett godt hjärta. Man hinner knappast med båda delarna, och vår tid gråter hellre än den glädjes.

Lagmanskan på Häbro förstod bättre än de flesta att ge näring åt familjeglädjen, lyftning och behag åt lifvet. Det var också hon, som i detta fall anslog tonen i hemmet, och hennes man gjorde inga invändningar mot sin hustrus anordningar. Därtill både älskade och beundrade han henne alltför mycket. Hon var själen icke allenast i sitt eget gästfria, glada hem, utan också i en mycket vidsträckt umgängeskrets.

Det är ett ledsamt faktum, en nedslående sanning, att ju kunskapsrikare och upplystare kvinnan blifvit, ju mer hon dokumenterat sig såsom mannens like inom många områden, ju mindre inflytande tyckes hon ha både uti sällskapslifvet och i hemmet, ju mer vill man söka nedsätta hennes intelligens.

Så länge kvinnan däremot, såsom under gångna tider, visserligen ej i flock, i totalitet, men i ett eller annat exemplar visade sig vara i besittning af både bildning och esprit, så länge ingen kunde föra en konversation bättre än hon, skrifva ett bref såsom hon, föll det ingen man in att i intelligens ställa henne lägre än sig själf. Ingen talade då föraktligt om kvinnologik. Var det manne därför, att esprit sattes högre än logik?

Första kejsardömet sopade nästan bort esprit'en ur världen, äfven där den såsom svaga utlöpare förekom uti vår nord. Bland den burgna medelklassen fanns i regel icke heller något, som kunde kallas »boklig» bildning hos svenska kvinnor under de första tiotalen af seklet. Det var med nöd köpmännens döttrar fingo lära något utöfver att läsa innantill, och redan skrifkonsten ansågs från föräldrasympunkt tämligen onödigt — »bara till för att skrifva kärleksbref», sade mången far, medan modern kanske i hemlighet beredde dottern tillfälle till några små lektioner.

Endast några få, de allra förnämsta af medelklassens »grädda», bestodo sina döttrar större kunskaper, men hos dessa kunde man ännu såsom arf från en »gustaviansk» moder finna denna förening af bildning och esprit, hvilken gaf en oförliknelig charme åt det kvinliga umgänget.

Lagmanskan på Håbro var en bland dem, och därför behärskade hon också oemotståndligt sin omgivning. Den rika, lifliga flickan hade alltifrån sin barndom varit »bortskämd» och van vid att jämte allt annat världens goda njuta fördelarna af sitt goda hufvud, och då hon blef gift, intog och fylde hon själsagdt den dominerande ställning, hvars förutsättningar hon ägde.

Håbro var ofta samlingsplats för ortens umgänge. En bjudning därifrån var alltid välkommen för yngre och äldre, och det älskvärda värdfolket kände själfva glädje och trefnad, då vagnarna körde upp på gården och grannarna samlades omkring dem. Vid den stora gårdsplanen, hvars midt utgjordes af väldiga blomster-rabatter, periferiskt omgifna af en låg buxbomhäck, lågo till höger och vänster gästrumsflyglarna. Corps-de-logiet hade två våningar och stora rymliga gemak. Man satte mer värde på arealen den tiden, än att den skulle vara »fylld» på hvar tum. Förmaken voro möblerade enligt tidens smak — vår tid skulle nog funnit dem tämligen stela och tomma. Det var, som vi veta, ej draperiernas, småföremålens och fantasiens tid i möbleringsväg. Dekoration lade ingen an på, men de långa med brokad eller satin klädda sofforna med sina länstolar och taburetter voro både solida och dyrbara. Stora förgyllda speglar, ehuru med »deladt» glas, funnos ock, jämte byrår och bord med messingsbeslag och inläggningar, allting regelrätt intagande sin plats. I lampetter och kronor brunno stearinljus, sådana funnos äfven vid festliga tillfällen på de stora divanborden med uppfällsskifvor, men formljusen af talg voro icke uteslutna, hvarom silfverljussaxen på bricka, som hade sin plats mellan stakarna på rococobyran, bar vittne. Taflor förekommo i privata hem i mycket få exemplar, med undantag för miniatyrerna, så moderna sedan århundradets början, och möjligen »fars och mors» porträtt i olja.

Efter en stor »middag med dans» på Håbro hände ofta, att åtminstone några af gästerna stannade kvar öfver den följande dagen på »skåpmat» och efterkalas. Då företogs ridt eller åktur eller någon i hast beslutad utflykt. Vagnshästarna stodo alltid och väntade på nådig lagmanskans order. Inga järnvägar förde bref och gäster lika hastigt hem som bort. Man gaf sig god ro. Men sta-

fetter och gångbud gjorde desto flitigare tjänst för att upprätthålla sambandet grannar emellan. Landsvägarna voro lifliga, och man tog med ett visst intresse reda på hvem man mötte och i hvad ärende han gick.

Hände det vintertid, att en häftig snöyra gjorde vägarna ofarbara, medan det var kalas och man roade sig däruppe i »stora byggningen», då räknades detta såsom en särskildt glad händelse, och då gästerna en gång i flera dagar voro insnöade på Håbro, hade glädjen och munterheten varit större än någonsin. Sådana tillfällen bildade »epok» i traktens annaler och inneslöt för åtskilliga af deltagarna äfven »ömma» oförgätliga minnen.

Det var ej långt från Håbro till vår största insjö, och fick lagmannens sommartid lust att göra en tur kring dess stränder, så planlades utflykten och man bjöd tillsammans några af sitt intimare umgänge »på ett par dagar» — lagmanskan ville bereda dem en liten öfverraskning. De fördes ned till stranden, och där låg den lilla förhryda ångbåten uppeldad och väntade!

En ångbåtsfärd på den tiden — det var då ett ännu med nyhetens behag njutet sällskapsnöje! Man frågade ej otåligt då man steg om bord: »När komma vi fram? Hur länge dröjer färden?» och kalkylerade ej hur mycket fortare man skulle kunnat komma pr järnväg! Man var ej ledsen och »uttråkad», innan man ändtligen hann målet. Man steg em bord för att ha trefligt, göra bekantskaper och själf vara älskvärd. En ångbåtsfärd var någonting förtjusande, hvaråt man gladde sig på förhand, och som man ihågkom långt efteråt bland sina angenäma minnen. På *den* tiden!

Värden och värdinnan på Håbro bjödo alltså sina vänner på en sådan där i mer än vanlig bemärkelse förtjusande färd. Om bord förde kaptenen befälet — och lagmanskan! Från hennes kök medfördes riklig proviant och betjäning, musikanter hade hon låtit hämta från regementet, hon hade arrangerat det hela, liksom hon kryddade det med sin esprit och uppfinningsförmåga. Sällskapet steg i land och vandrade fram till Kinnekulle, de styrde kosan rakt öfver till Källandsö och slogo läger i det gröna, där någon af herrarna kvad »Hvila vid denna källa...», de ångade fram till den nyss öppnade kanalen vid Sjötorp, som flertalet kanske ej ännu sett, de foro som de behagade, under de dagar båten var deras.

Af de unga sönerna i kretsen voro kanske flertalet militärämnen. De uppfostrades hemma och undervisades af informatorer, tills de vid 12 à 13 års ålder skickades till Karlberg. Då de un-

der ferierna hemkommo, begagnades tiden naturligtvis flitigare än annars att vara tillsammans. De hemmavarande systrarna längtade ej mindre än bröderna efter dessa festcyklar.

Ingen var på den tiden öfveransträngd. Både flickorna och de unga kadetterna hade tid och lust att roa sig. Bokstudierna voro ej heller för ynglingarna uppdrifna såsom nu, och under ferierna förekommo inga andra studier än de praktiska — att sköta familjelif och familjeglädje. Redan innan julstökets slut och julklapparna färdiga, kom Luciadagens firande såsom en behaglig liten försmak af glädjen. Julferierna voro knappt långa nog för att hvar och en familj skulle hinna se sina vänner hos sig i en trakt, där man ofta räknade tjugo grannskap.

Men det var ej blott kadetterna och de unga flickorna som dansade — majorerna, deras pappor, dansade nästan lika gärna, och ofta bättre än de unga. Fruarna voro alltid med i angläsen, några af dem kunde ännu dansa en graciös menuett, och både far och mor gjorde oklanderligt sina »pas». Det var blott den allra yngsta ungdomen, som på fyrtio-talet dansade »modern» vals och den då nyss i sväng komna polkan.

Intet samkväm var gouteradt, utan att musik förekom. Konstfärdigheten var ibland icke så stor hos den som ombads att spela eller sjunga. Men en liten bit af Crusell eller Haydn fick man i alla fall höra, och man njöt äfven af det enkla. Gitarren sågs mycket ofta på väggen, och när man var tillsammans, åtminstone i en förtroligare krets, nedtogs den alltid och begagnades såsom ackompanjemang till en eller annan liten sång. Jenny Lind hade nyss börjat tjusa med sina toner, Sverige var ej känt såsom sångfåglarnas land, men säkert är, att i familjerna idkade man mycket mer musik än i våra dagar — och älskade den. Det är så mycket nu för tiden, som helt naturligt tagit bort tid och intresse för musik såsom *hennöje*.

Julfesterna i det umgänge, hvarur nu några drag hämtats, afslötos många år med den stora bjudningen tjugondagen på Häbro. Där dracks »Knuts» skål i champagne till och med, och borden dignade under välfägnaden. Men det låg dock en anda af gammaldags på samma gång enkelhet och sirlighet öfver det hela, hvilket gjorde att feststämningen aldrig blef hög och glädtigheten aldrig blef själfväld. Familjeprägeln låg däröfver. Söner och döttrar voro uppmärksamma och höfviska mot mödrar och fäder, de unga fulla af hänsyn för de äldre, hvar och en på sin plats.

Men alla hade dock en viss sammanhållning under nöjet, och familjen i sin helhet var lifvad af den gemensamma glädjen.

Var det fest hos herrskapet, fick också folket en »släng af slevven», och det glammades muntert äfven vid det stora »kuskbordet», där körsvennerna rikligt trakterades och gårdsfolket då också hade en rolig stund. Det trumpna missnöjet och likgiltigheten för »herrska-psglädjen» fördystrade ej då så ofta som nu de tjänandes lif.

* * *

Den gamla samhällsbyggnaden har blifvit i många afseenden rubbad af de frambrytande idéerna om »största möjliga lycka för största antal individer». Tyvärr har man ännu på den väg de banat icke hunnit längre, än att nu, mer än förr, köld och misstroende sälla sig till vårt nationallyte — afunden, och i nuvarande stund kan det väl sägas, att vi äro ett af de minst glada folk i Europa. Vi svenskar äro alltför tidsenliga och anspråksfulla, för »förnäma» och för »lärd» att vara glada. Vi ha dessutom, såsom sagdt, icke tid därmed. Respektabla personer hinna icke gärna med något annat än sitt arbete.

Då det emellertid och *med rätta* säges, att vi äro ett lyckligt folk, kanske det lyckligaste, så är det stor skada, att vi icke mera ha tid eller lust att glädja oss däröfver! Hvarken hög eller låg!

I Sveriges gladaste landskap finnes knappast mer en dansbana — som användes. Logarna rödjas icke och städas för en svängom. Vid jultid lekas inga lekar och »folkdanserna» dansas sällan af andra bland »folket» än dem, som äro betalda för att därmed roa andra.

Något Håbro finnes antagligen icke heller nu i vårt land. »Die schönen Tage in Aranjuez sind nun zu Ende.»

Man har icke någonstädes den ro och sammanhållning, som erfordras för att i familjelifvet få fram något enhetligt, harmoniskt. Hvar och en gör anspråk på att få sköta sig. Mannen har statens eller kommunens väl, vetenskapens framåtförande eller någon annan stor uppgift, som hvilar på hans skuldrar. Sönerna i familjen tagas om hand af skolorna och lägga sig sedan vid Alma Maters härd — döttrarna gå ibland samma väg. Ut gå de alla.

Öfver hvem skulle då den begåfvade familjemodern, kvinnan i hemmet, föra spiran? De olika familjemedlemmarnas intressen löpa ej samman i hemmet, ej en gång då det gäller att roa sig. Af

intet blir intet, och den kvinna, som kanske ännu äger både lust och förmåga att bilda en interiör, något påminnande om hvad som i den vägen kunde påträffas äfven hos oss för fyrtio, femtio år sedan, skall nu förgäfvos bjuda till att väcka detta familjelif från de döda. Förutsättningarna för detsamma ha bortfallit.

* * *

Filantropien är tidens lösen — och klasshatet har blifvit dess följeslagare. Familjens splittring är visserligen ej tidens lösen — men de skilda intressena och brådskan hota att leda till densamma. Man får således ej förvånas öfver oberäknade resultat af tidens bemödande att göra världen lyckligare och fullkomligare. Det ligger tyvärr nära till hands, att hänsyn för den enskilde kan leda till hänsynslöshet för den sammanslutning af enskilda, som utgör familjen, eller åtminstone försvaga dess betydelse. På ungdom af vår tid verkar också begreppet föräldrar, rättsligt taget, ej såsom det förr gjort, med en betydelse närmast att likna vid den en ärftlig monark äger för sitt folk — såsom en anordning, den man accepterar och respekterar.

De resultat af tidens sträfvan, hvilka såsom fakta ej kunna förnekas, äro ökad duglighet, ökad vetande, ökad välstånd — minskad glädje.

Om detta är ett plus eller ett minus, är svårt att säga. Men är det så — och det vill kanske ingen bestrida — att glädjen gör människonaturen både god och tillgänglig och expansiv, så är det i alla fall beklagligt, om icke världen kan gå framåt, utan att brådskan rycker bort glädjen och splittringens ande gör om intet den bästa härden för densamma — familjen.

Alma Cleve.

Tidningspressen och välgörenheten.

Måndagen den 7 februari voro medlemmarna i F. V. O:s komitéer af Centralbyråns föreståndarinna inbjudna att med de ledande krafterna å byrån utbyta tankar angående de allmänna principer, som i det dagliga arbetet för komitéerna böra vara bestämmande, och de önskemål, som vid sammanträdena göra sig mest gällande.

Med glädje hade denna inbjudan hörsammats af så många Centralbyrån bekvämligen kunde rymma, och allmänt uttalades en liflig önskan om regelbundet återkommande tillfällen till tankeutbyte. Diskussionen blef äfven rätt liflig och underhållande.

Professorskan A. Montelius betonade i sitt inledningsföredrag, att hvarje komitémedlem måste vara medveten om sitt ansvar för de beslut som fattades, samt att besluten afsågo att i sig innebära de bästa möjliga svar på gjorda ansökningar eller förfrågningar. Man borde sålunda icke förvånas öfver att en ansökan om t. ex. ved resulterade i ett beslut, att skaffa arbetsförtjänst för en arbetsförsön eller dotter, som ginge sysslolös i det behöfvande hemmet. Man borde ihågkomma, att alltid den *bästa* hjälpen afses, och hvilken bättre hjälp kan gifvas än den att sätta den fattige i stånd att hjälpa sig själf. Naturligt är, att ett trängande tillfälligt behof äfven blifver tillgodosedt, då omständigheterna därtill föranleda.

Bland önskemålen har under de flydda åren, sedan byrån började sin verksamhet, intet gjort sig så gällande som *samarbete*. Samarbete med den offentliga fattigvården och samarbete med de otaliga välgörande privata föreningarna och sällskapen inom hufvudstaden. Orsakerna till bristen härutinnan äro många. Under samtalets gång betonades särskildt den ställning pressen intager och kunde intaga i denna fråga. Den allmänna opinionen skulle lättast genom pressen kunna stämmas välvillig för ett arbete, som alltid afsett och alltid vill afse: hjälp åt *alla* som lida; hjälp på rätta stället och hjälp på rätta sättet. Men detta mål kan icke nås utan ett *samfäldt systematiskt arbete*, som förutsätter den enskildes uppoffring af att utan i samförstånd med arbetet i det stora hela få uppträda som beskyddare eller reformator. Hvilket ansvar drabbar icke här det offentliga ordets män och kvinnor? Huru skulle icke dessa kunna uppfostrande leda den allmänna opinionen in på den rätta vägen? Men huru fylla de nu sin uppgift? Vi vilja taga det sista exemplet, som står oss till buds.

I medio af januari d. å. innehöll en af våra dagliga tidningar en rörande berättelse om »bildning och fattigdom», huru en stackars hustru, dotter till en präst, med sina tre barn led den förfärligaste nöd. Mannen, f. d. landtbrukare, hade, ehuru en bildad man, icke tvekat att åtaga sig en vanlig arbetares göromål, men dessa blefvo honom äfven till slut förvägrade. Fattigvård, roteman och diakonissa gjorde svårigheter på grund af den drakoniska lagen om hemortsrätt. Ja, till slut såg den arma hustrun endast i döden befria-

ren från allt elände för sig och sina barn. Dödssättet var t. o. m. redan valdt. En räddande ängel, tidningens meddelare, uppträdde då hjälpende. Genom »Välgörenhetsföreningen» erhöles äfven hjälp. Men midt i vintern måste den arma modern med de sjuka barnen begifva sig den 30 mil långa vägen till fattighuset i hemorten. Af artikeln kan man ej förstå annat än att allt detta passerat innevarande vinter. Vid de efterforskningar, som med anledning af denna gripande skildring gjordes, befanns det, att det lilla af sanning, som låg till grund för berättelsen, passerade för åtta år sedan. Mannen hade till följd af oduglighet icke kunnat bibehålla den förmögenhet som funnits. Hustrun hade aldrig tänkt på själfmord. Fattigvården hade icke yrkat på någon resa till fattighuset, som heller aldrig blef af, men hustrun afslog vidare fattigvårdshjelp af fruktan att fattigvårdsstyrelsen i hemorten skulle yrka på familjens hemresa. Familjen bor ännu i Stockholm. Nu äro till följd af mannens otrohet och oförbätterlighet makarna skilda. Privat hjälp har under alla dessa år hållit hustru och barn någorlunda uppe; två af dessa äro redan i arbete. Den nämnda välgörenhetsföreningen är icke liktydig med F. V. O., ty där är familjen fullkomligt okänd.

Hvad är nu meningen med denna historia eller hvad utträttar den? Jo, den kastar en oförtjänt skugga på de myndigheter och personer, som haft med saken att skaffa; den kan ej annat än väcka ondt blod och än bredare göra den klyfta, som åtskiljer de olika samhällsklasserna, och allt detta på sanningens bekostnad.

Ett annat exempel. Hvem minnes icke den härresande skildringen i en annan daglig tidning för ett år sedan om den hemlösa familjen i ett skjul på norr, där storm och snö gjorde vistelsen lika outhärdlig som under bar himmel? Hvad blef följden af denna inkomstbringande spaltfyllnad? Jo, ett par dagar därefter kunde man få se »den arma modern» under rusets inflytande stolt visa en packe sedlar, som hon framdrog ur sin kjortelsäck. Icke underligt då, att familjen ogärna lämnade det på grund af tidningsartikeln inkomstbringande skjulet.

Förstår man då icke, att här den oförvållade nöden blir den lidande parten? Ty icke nog med att de rikliga medel, som sålunda samlas i en ovärdig hand, äro bortkastade, utan de lätttrorda, okritiska hjärtan, som röras till tårar och gifmildhet vid slik skildring, tillsluta kanske en annan gång sina börsar, då de borde stå vidöppna, vid den ganska naturliga slutsatsen: »Vi vilja icke en gång till blifva förda bakom ljuset.» Dessutom har kanske obotlig skada

tillfogats en sålunda hjälpt ovärdig familj. Och härför borde ansvaret i sanning kännas tungt.

Vi kunna icke underlåta att i sammanhang härmed beröra en annan sida af pressens ställning till denna fråga, ehuru den icke är så i ögonen fallande. Vi mena tiggarrannonserna. Detta sätt att förskaffa sig hjälp eller extra inkomster synes ju så oskyldigt och oskadligt. Låtom oss tänka efter. Genom en annons i åtskilliga tidningar och listors utläggande på 5 å 6 ställen undgår den sökande i *allmänhet* all undersökning om behofvets verklighet och *alltid* kontroll öfver de erhållna medlens användande. Hvilken frestelse ligger icke häruti för den lättjefulle eller yrkestiggaren att använda detta nu så vanliga sätt? Vi vilja visst icke påstå, att alla annonser härröra från denna kategori. Men det vidöppna fältet för en dylik industri manar till en ytterlig försiktighet. Det kan svaras, att intyg erfordras alltid för annonsernas mottagande, men då okritiska hjälpare ofta äro till hands, blir denna kontroll i de flesta fall imaginär. Erfarenheten gifver också vid handen, att den genom annonser erhållna hjälpen ofta mera skadar än gagnar, skadar såväl mottagare som gifvare. Hvad är då att göra? Finnes någon bot för dessa missförhållanden, utan att den verkligen behöfvande skall i och med detsamma blifva utan hjälp? Ja, visserligen. Samfäldt arbete. Enighet mellan alla, som vilja samma mål. Härmed vilja vi icke lägga något som helst band på den fria viljan. Vi fordra eller önska endast, att hvar och en, innan han hjälper, förskaffar sig så tillförlitliga upplysningar som möjligt, och sedan dessa erhållits, är man fri att handla såsom hjärta, förstånd och samvete bjuda. F. V. O. är alltid villig att utan ersättning stå till tjänst med upplysningar, och det står ju hvar och en fritt att godkänna eller förkasta de råd, som byrån gifver. Ju mer vår sköna hufvudstad växer i omfång och invånarantal, dess mer växer äfven nöden och möjligheterna för existenser, som vilja lefva endast som parasiter.

Låtom oss dock en gång göra klart för oss, att som enskilda förmå vi i stort sedt platt intet. Om icke annat borde själfbevarelseinstinkten säga oss: här kräfves allas förenade bemödanden för att råda bot på ett ondt, som annars skall växa oss öfver hufvudet. För dessa bemödanden vill F. V. O. vara en medelpunkt. »Ja, men F. V. O. har så förvända principer», säges det. Vi svara: Gå och hör! Gå med eder erfarenhet, edert intresse för de fattiga, och ni skall säkerligen mottagas med öppna armar. Vi sluta med den glada förtröstan, att pressen, då den blifvit uppmärksamgjord på

saken, skall skicka sina representanter till F. V. O:s komitésammanträden, och sedan — ja, sedan hoppas vi, att vägen är öppnad för samarbete.

J. N.

Litteratur.

Lindelin. Eventyr-spil i fire akter af *Jonas Lie*.

En bok, som kommer till oss från hinsidan Kölen, mottaga vi alltid med ett respektfullt allvar och en ansvarsfull förkänsla af att det nog är fråga om något viktigt, att vi skola få se något samfundssår brutalt blottadt, något socialt eller psykologiskt problem uppställt på ett nytt sätt och diskuteradt från hittills okända synpunkter eller någon teori konstruerad och argumentbefästad. Det är knappt vi kunna komma oss för att tro det allvarsamma brödrafolket åstadkomma något för ro skull. Därför är det väl, som Jonas Lies sista arbete har blifvit taget för en tendensbok och uppfattats som en hätsk attack på kvinnokönet.

Att skriva sagospel är att fresta Gud, och att läsa dem är mycket ängsligt. Riktigt kvalfullt blir det dock endast i det fall, att man fått anledning att misstänka, det en problemdrake ringlar sig kring sagans innersta hemlighet eller ett tendensmonstrum ligger på lur i dess mystiska skogsskymning. Med sådana farhågor, upptända af tidningsrecensioner, började jag läsningen af »Lindelin»; men alltsom jag läste, vardt jag lugnare och tryggare, och när jag läst till slut, var jag fullkomligt säker på att Lie inte är Ibsen, att »Lindelin» är ett oförfalskadt sagospel och att det inte har annan tendens än på sin höjd att visa, att troll äro troll och karlar lätta att lura.

I denna bok har sagan gått vilse och ströfvat in på verklighetens mark, där det finns många tufvor, som den kunde snubbla öfver, om den inte alltjämt hade sitt troll att klänga sig fast vid, ärketrollet med den dejliga kvinnskapsnaden och det ludna örat med trollklipp i, som sitter gömdt under örhänget med de gröna stenarna. Ryckvis beter det sig nästan, som om det vore en människa; men i allmänhet går det i afseende på trollnatur alla billiga anspråk till mötes. Fem män expedierar denna Lindelin i fyra akter, och på slutet låter hon sig enleveras af den sjette. Detta kan ju låta mänskligt nog för en och annan; men sättet, hvarpå hon sköter sina erotiska äfventyr, i hvilkas kedja den af förf. presenterade

serien blott är en som på måfå lösbruten länk, är så starkt sago-stiliseradt framställdt och måladt i så få och bjärta färger, att det nästan utplånar intrycket af den moderna ramen, som kanske är där för den humoristiska kontrastens skull.

I första akten, som annars är den yppersta, verkar Lindelin troll i så eminent grad, att man känner sig en smula besviken i ästetiskt hänseende, och önskar, att hon ville lära sig uppbära kvinnokostymen något graciösare. Den robuste skepparen, som för ögonblicket är hennes utkorade, har moderatare anspråk, för honom är hon »en saa rivenes deilig Himmeriges baade Rose och Lilie», som han på sitt enkla men praktfulla smickerspråk uttrycker sig. Men så är han också den mest hjälplöst förälskade sjöbuss, som någonsin seglat på böljan blå, hvilket särskildt ådagaläggas, då han offerar det käraste han äger, sitt borstiga röda skägg, åt Lindelins nyck, en episod, som ger anledning till en dramatiskt liflig scen, hvilket är något ganska sällsynt i detta trolldrama. Jag vill gärna tro, att förf. haft en djup afsikt med att utbreda en sådan symmetrisk enformighet öfver sitt skådespel, att han därigenom velat intensifiera sagostämningen, överklighetsprägel, som tillhör genren i fråga. Man väntar sig ingen nervös spänning, inga hetsade intriger i ett sagospel; man är nöjd, om man blir bjuden på idylliska och burleska situationer och granna dekorationer, sådana som man är förtrogen med sedan sin barndoms sagoslukningsperiod. Men när man märker, att förf. knusslar på detta också och att han i stället för i Venusberg och urskogar placerar sina figurer, om inte precis midt upp i den nyaste nutiden utan så pass långt tillbaka, att norska grosshandlare voro löjtnanter i borgargardet och deras fruar kallades madam, så åtminstone alldeles för nära inpå oss, för att vi riktigt skulle kunna komma i humör att taga trollhistorierna på allvar.

Pietet för en rangförfattare bjuder en att jaga efter välgrundade motiv till det, som synes omotiveradt, och anledningar att prisa det, som förefaller mindre lofvärdt. Men man gör kanske rättare, om man i ett fall som detta ger det lönlösa hypotesbyggandet på båten och dristigt ansluter sig till den från antiken ärfda hädelsen, att äfven Homerus slumrar till ibland. När man har gjort detta medgifvande, kan man kosta på sig att gå ännu ett steg och summera ihop sina intryck af boken på följande sätt: Jonas Lie har tagit miste om effekten, hvilken han än må ha åsyftat, hans trolldrama är för massivt och tungt för att hålla sago-

stämningen vid makt, satiren är för trubbig för att genomtränga den, och när ridån går ner i sista akten, så känner man sig nästan lika lurad som de fem herrar, hvilka Lindelin successivt har experimenterat med under dramats lopp.

Kristiania-damerna ha tydt »Lindelin» som en ondskefull kvinnosatir och petitionerat om att det icke skulle få uppföras, och en insändare i den danska tidskriften »Kvinden og samfundet» uppmanar i indignerad ton de danska kvinnorna att afgifva en opinionsyttring i samma riktning. En dylik petition vore det ingen skam att underteckna, hvilken ståndpunkt man än intar i kvinno-psykologiskt hänseende, men endast i det fall, att »Lindelin» icke komme att stå ensamt på listan, utan att alla etiskt-estetiskt-dramatiskt olämpliga skådespel förenades med detta till en scenisk kontrabandsförteckning.

K. E. J.

* * *

Hjortholm. Roman af *Sophus Bauditz*. Öfversättning.

Detta är en problembok men icke af 80-talskaliber, ty den sätter inga problem under debatt, utan af en öfverraskande ny sort. Den framställer nämligen en tämligen acceptabel lösning af ett problem, som ingen människa, kanske inte ens förf. själf, har formulerat och som flertalet måhända inte ger sig tid att observera på grund af det försynta och humbugsfria sätt, hvarpå det träder en till mötes i boken. Denna är »rolig» i den mening, hvari detta ord användes af ungdom i de tidigare ton-åren, och likväl ingen barnaläsning, den är naivt gammaldags, icke imiteradt, och bär dock alltigenom prägeln af fin-de-siècle. Det vill allt en smula trolleri till för att åstadkomma en slik förening af skenbart oförenliga ting.

Nu skall ingen tro, att denna bok är ett konstverk med riktigt afvägda proportioner och omsorgsfullt beräknad effekt. Jag är snarare rädd, att det roliga och gammalmodiga tynger ned det moderna och för stort folk lämpade till den grad, att det senare riskerar att slinta undan den ordinäre romanläsarens uppmärksamhet.

Kompositionen, som vid seklets midt knappast skulle ha väckt något uppseende, verkar i dessa dagar oerhördt dristig. Gammal herrgård med familjespöke och minnen af familjetragedier, pistolduell med dödlig utgång, understucket testamente, listigt åstadkommen mordbrand, hvars upphofsman ännu listigare uppspåras, och slutligen två, som i början ha antipati för hvarandra, ungefär vid midten öfvergå till sympatiska känslor och på slutet »få» hvarandra. Denna exposé är inte mycket löftesrik, och det är godt, om man kan värja sig för tanken på Marlitt.

Men allt det där är bara utanverk, som man icke bör låta

skrämma sig af. Vid närmare påseende skall man finna, att den klumpiga, fabriksstillverkade ramen kring de fagra poetiska taforna får ett visst raffineradt kontrastbehag, och den mildt satiriska esprit, som förf. ger rikliga prof på, gör en föga benägen att rycka på axlarna och kalla honom kritiklös.

Bland de skarpt individualiserade typer, som förekomma, är den förnämsta en gammal f. d. kaptän, som visserligen icke är boken yrkeshjälte men så kringväfd af den noblaste poesi, att hans bild är den, som måste präglä sig djupast i ens minne. Med honom har förf. nått mästerskapet i konsten att sammangjuta nytt och gammalt. Han är väldig jägare och hela traktens farbror, men mer än allt annat är han poet, den renaste lyriker i hela sin företeelse. De andra tala hvardagsspråk, men han talar på samma sätt som förf., när denne själf tar till ordet i hymnartade naturskildringar, där jaktälskaren förrådes af sin böjelse att mera uppehålla sig vid faunan än vid floran. Det drag, som särskildt ställer Bauditz' kaptän på en ofantlig distans från de välkända krutgubbarna i gamla romaner, är hans ultramoderna uppfattning af kulturens poesi, hans förmåga att känna ett lika intensivt ästetiskt välbefinnande i frack vid det grefliga middagsbordet med dess eleganta etikett och raffinerade feststämning som i kavaj och storstöflar på becksinjakt.

Det yngsta litterära och artistiska Köpenhamn i skepnad af fem symbolisttynglingar afbasas på ett särdeles kvickt sätt i en liten episod. Några af de repliker, som läggas i dessa herrars mun och som säkerligen äro mindre karrikerade än de vid första betraktandet förefalla, höra till det muntraste i denna öfver hufvud taget ganska glada bok.

Till sist kan jag icke underlåta att uttala min beundran för det nyanserade språksinnet hos den anonyma person, som fullföljt det svåra värfvet att tolka boken på svenska. Han är värd det bästa vitsord en öfversättare kan få, det nämligen, att han öfversätter, som öfversatte han icke.

K. E. J.

Föreningsmeddelanden.

Stipendiefonderna. Genom ordföranden för lokalkomitén i Östersund har till Jämtlands läns insats i Allmänna stipendiefonden öfverlämnats kr. 770.

Vid ansökningstidens utgång hafva 27 sökande till Förbundets yrkes- och studiestipendier anmält sig. Ansökningarna hafva, sedan de granskats inom stipendiekomitén, remitterats till vederbörande lokalkomitéer och förtroendepersoner inom Stockholms stad och de olika länen för upprättande af förslag till stipendiater, och komma stipendiatvalen att bekantgöras före April månads utgång.

Vid Fredrika-Bremer-förbundet inskrifna sjuksköterskor ha på förbundets ansökan erhållit tillstånd att vid resor å statens järnvägar från eller till tjänstgöringsort färdas i andra klassens vagnar mot half afgift och i tredje klassens mot samma afgift, som är gällande vid truppbefordringar, d. v. s. 1 $\frac{1}{2}$ öre för person och kilometer.

Från skilda håll.

Sveriges kvinnliga fredsförening hade måndagen d. 7 mars sammanträde å hushållsskolans lokal, Jakobsbergsgatan 15. Därvid diskutera- des och antogs följande program för föreningens verksamhet:

»Sveriges Kvinnliga Fredsförening anser det stridande mot humanite- tens kraf att tillerkänna vapnen afgöranderätt i mellanfolkliga tvistefrågor och tror på möjligheten af en utveckling, som gör lag och rätt till natur- liga skiljedomare mellan staterna, liksom de blifvit det mellan individerna. Genom att inom och utom Sverige söka vinna anhängare åt denna sin upp- fattning vill föreningen främja en internationell folkopinion mot krig och för fredlig lösning af mellanfolkliga konflikter. Föreningen ser i en dylik opinion den nödvändiga förutsättningen för ett sådant ordnadtt rättsförhål- lande mellan staterna, som i långt högre grad än det nu rådande systemet skall betrygga den nationella själfständighet, för hvars värn vi nu äro hänvisade till vapenmakt.

Enär kvinnorna på grund af skaplynne och samhällsuppgifter otvifvelaktigt äro mest ägnade att sprida och vinna anslutning åt freds- tanken, har föreningen särskildt vändt sig till dem.

Intill dess sträfvandet efter ett framtida varaktigt fredstillstånd nått sitt syfte, ser föreningen i ett ändamålsenligt försvar ett skydd för den nuvarande freden och ett yttersta värn för frihet och själfständighet.

Lämnande andra samhällsfrågor å sido vill föreningen sålunda i sin mån bidraga till det stora internationella kulturarbete, som har till mål att befria mänskligheten från en af dess mest fruktansvärda hemsökelse- rer och en af dess mest tryckande bördor — kriget och den beväpnade fredens».

Vid därefter företaget styrelseval utsågos till ordförande fru *Emilia Broomée*, Malmkilnadsgatan 60, till kassaförvaltare fröken *Julia v. Bahr*, Nybrogatan 24, till sekreterare fröken *Anna Lindhagen*, Valhallavägen 49, samt fruarna *Hanna Theorell*, Linnégatan 78, och *Fanny Pettersson*, Thule- gatan 21. De, som önska ingå i föreningen, kunna därom göra anmälan hos någon af styrelsens medlemmar.

*

Föreningen för sjukvård i fattiga hem höll onsdagen den 10 dennes sitt årsmöte i Läkaresällskapets lokal, hvarvid som ordförande fungerade förste stadsläkaren professor *Kl. Linroth*.

Sedan årsberättelsen upplästs, företogs val af nämnd, hvarvid de medlemmar af denna, som voro i tur att afgå, återvaldes. Ordförande och skattmästare är fru *Ebba Lind af Hageby*, vice ordförande fru *Boh- man* och sekreterare doktor *Hedda Andersson*.

Freja-Magasinet

C. E. LAGERSTRÖM

18 Humlegårdsgatan 18

18 Götgatan 18

29 Drottninggatan 29

Spis- och Knäckebröd

i många olika sorter, öfverträffliga i välsmak.

HEDERSPRIS och **GULDMEDALJ**

Dresden 1894.

Braunschweig 1895.

GULDMEDALJ

Stockholm 1897.

Biscuits och Cakes

till betydligt lägre pris än de utländska.

C. W. SCHUMACHER

Stockholm

Kongl. Hofleverantör.

17 Norrlandsgatan 17.

Fredrika - Bremer - Förbundets Jurist

lämnar åt kvinnor råd och upplysningar i
juridiska och ekonomiska angelägenheter.

Träffas å förbundets byrå

54 Drottninggatan, 1 tr.

Onsdagar kl. $\frac{1}{2}$ 11-11 f. m.

Af sammat ylle
(stick-, kläde- och klädnings-) väfva vackra
långder, 2 mtr långa, 0,70 mtr breda från 7 kronor. Gods
afhemtas tacksaamt afgiftsritt.

Hildur Anderssons Ullspinneri- O. Skrädderi-Aktiebolag
Riks 1 63.
Allm. T. 76 53. **16 Oxtorgsgatan 16.**
Filial: 1 Hornsgatan 1, 1 tr. Allm. 304 35.

Dagny utkommer från och med 1898 med 20 häften, utgörande minst 28 tryckark.

Priset för hel årgång är endast höjdt med 1 kr. och är således:

För medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet ... kr. 3,50.

För icke medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet » 5,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå till ett pris af 30 öre för enkelhäfte.

BARNÄNGENS antiseptiska **Vademecum** för **munnens, tändernas** och **hudens vård** m. m.

OBS.! Intyg från nedanstående medicinska auktoriteter åtfölja hvarje flaska:

Professorn i hygien vid K. Karol. Institutet Hr E. Almquist, Professorn vid Upsala Universitet Hr Olof Hammarsten, Docenten i farmakodynamik vid Upsala Universitet Hr M. Elfstrand.

Vademecum öfverträffar i bakteriedödande och bakteriehämmande förmåga hvarje annat i handeln förekommande oskadligt toalettmedel.

En flaska **Vademecum** innehåller minst lika stor bakteriedödande och bakteriehämmande förmåga som 30 vanliga $\frac{1}{2}$ -literflaskor bästa Aseptin. Se vidare den åtföljande beskrifningen.

Annonsen för **DAGNY**

upptagas af

fröken Ingeborg Bergström, 31 Östermalmsgatan 31.

Adresser:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.

Rikstelefon 27 62. Förbundets byrå öppen 11—4. Allm. tel. 48 16.

F. V. O. Centralbyrå: Stora Nygatan 36

Rikstelefon 15 46 — Allm. telefon 27 15.

är under vintern öppen alla helgfria dagar, utom lördagar, kl. 10—4.

För *hjälsökande* kl. $\frac{1}{2}$ 10—11.

Föreningen Handarbetets Vänner: Brunkebergstorg 18.

Öppet 10—4.